

National Library
of Sweden

Verksamhetsberättelse 2009

Avdelningen för nationell samverkan

*"Kungliga biblioteket ska främja svensk biblioteksutveckling,
med ett särskilt samordningsansvar för informationsförsörjning
till högre utbildning och forskning".*

www.kb.se/bibliotek/

www.kb.se/LIBRIS/

Innehåll

Avdelningen för nationell samverkan	4
– <i>uppdrag och verksamhetsberättelse 2009</i>	4
Riksbibliotekarie Gunnar Sahlin.....	5
– <i>där ska avdelningen befinna sig i slutet av 2009</i>	5
Avdelningen för nationell samverkan - ordinarie uppdrag	5
Specificerat uppdrag för 2009.....	6
1. Genomföra en uppföljning av de organ som har byggts upp för nationell samverkan (Nationella referensgruppen, övriga expertgrupper och den nationella "stämman").....	6
<i>Mandatperioden förlängs under 2010</i>	7
<i>Den nationella "stämman"</i>	7
2. Fortsätt insatserna inom Open Access-programmet och utvärdera programmet. Utforma förslag för en eventuell uppföljning inom området.	7
<i>Utvärdering av OA-programmet</i>	8
<i>Mötesplats Open Access 2009</i>	9
3. Gå vidare med gemensamfinansierade projekt (där bibliotek och andra institutioner deltar) med Vetenskapsrådet, KK-stiftelsen och andra finansiärer....	9
4. Bestämma inriktning på kommande års projektmedel.....	10
5. Fullfölja SwePub-projektet – Samlad ingång till och redovisning av svensk vetenskaplig publicering – och driftsätta den planerade söktjänsten inom ramen för LIBRIS webbsök.	11
6. Fortsätta bygga upp utbildningsinsatserna.	11
<i>Beviljade ansökningar för kompetensutvecklingsmedel</i>	12
<i>Beviljade övriga projekt</i>	13
<i>Projekt som har avslutats under året</i>	13
7. Vidareutveckla den bibliografiska samordningen med beslut i olika delområden och genomförande.....	14
<i>Nationell samordning</i>	14
<i>Intern samordning</i>	15
8. Utveckla licensverksamheten (Bibsam-konsortiet) enligt förslag från Nationella referensgruppen.....	16
9. Genomföra en fjärrlåneutredning och åstadkomma insatser utifrån förslag som kommer fram i den.	17
10. Utveckla Sondera - gemensam söktjänst för LIBRIS, SMDB och NAD	17
11. Stärka KB-gemensamma insatser inom IT-området, i samarbete med den centrala IT-enheten och AVM.....	18
12. Analysera LIBRIS och Fedoras olika roller, i samarbete med övriga berörda enheter på KB.	18

13.	Utvärdera Fråga biblioteket och bestämma dess fortsättning.	18
14.	Delta i diskussion kring och beslut om ABM-centrums fortsättning, tillsammans med övriga inblandade institutioner.....	19
15.	Utveckla samarbetet med Kulturrådet och andra nationella aktörer inom ABM-området.	20
16.	Standardisering.....	20
17.	Se över KB:s insatser för statistik och annat kvalitetsarbete.	21
	<i>Nationellt arbete</i>	21
	<i>Rapporterna för 2008 års statistik</i>	22
18.	Delta i utvecklingen av KB:s kvalitetsarbete med mål, uppföljning, processmätningar, mm	23
19.	Genomföra en översyn av Samsök-projektet.....	23
20.	Arbeta fram nya insatsområden i samband med förändringar i KB:s biståndsarbete inom biblioteksområdet, tillsammans med Sida.....	23
21.	Förvaltare av ramavtal; upprätta en förvaltningsorganisation som svarar för information, uppföljning och kvalitetskontroll av tjänsten "Sortering, paketering samt boktransporter i Sverige" som riktar sig mot Samverkansbiblioteken.....	24
22.	Drift, underhåll och utveckling av LIBRIS-systemen	24
	<i>Arbete inom området LIBRIS katalogsystem</i>	25
	<i>Arbete inom området att berika LIBRIS samkatalog</i>	26
	<i>Utveckling av designprocessen</i>	28
	<i>Arbete inom området LIBRIS som nationellt bibliotekssystem</i>	28
	<i>Arbete inom området med att vidareutveckla LIBRIS webbsök</i>	28
	<i>Arbete med kundkontakt och information</i>	29

Avdelningen för nationell samverkan

– uppdrag och verksamhetsberättelse 2009

- I många hänseenden har 2009 varit ett remarkabelt år, säger Gunilla Herdenberg, chef för Avdelningen för nationell samverkan.

Kungliga biblioteket beslöt att gå över till klassifikationssystemet Dewey. Det fyraåriga insatsprogrammet OpenAccess.se utvärderades och kommer att bli ett sekretariat för rådgivning och utveckling. SwePub, en efterlängtd söktjänst för vetenskapliga publikationer sjösattes.

I slutet av året fick KB ett nytt särskilt uppdrag som omfattar alla offentligt finansierade bibliotek. Uppdraget innebär att KB ska svara för nationell överblick, främja samverkan och driva på utvecklingen inom biblioteksväsendet.

- Avdelningen för nationell samverkan gör skäl för sitt namn efter samgåendet med Avdelningen för LIBRIS, fortsätter Gunilla Herdenberg. Vi arbetar nu tillsammans med strategier för att utveckla gemensamma strukturer som gynnar bibliotekens verksamhet. Biblioteken kan därmed på ett bättre sätt erbjuda användarna de tjänster som efterfrågas.

- Vår inflytandestruktur som består av expertgrupper inom prioriterade utvecklingsområden, engagerar ett stort antal personer från bibliotek och närliggande verksamheter. Detta intensiva nätverk garanterar att viktiga frågor prioriteras och att utvecklingen inom området avancerar.

Gunilla Herdenberg, chef för Avdelningen för nationell samverkan.

Bild: KB/Joachim Lundgren

Riksbibliotekarie Gunnar Sahlin

– där ska avdelningen befinna sig i slutet av 2009

- Integreringen mellan de båda sammanslagna avdelningarna ska ha lett till en väl fungerande struktur som stärker KB:s nationella roll och förbättrar KB:s interna arbete, säger riksbibliotekarie Gunnar Sahlin.

- De förändringar som gjorts de senaste åren för att stärka KB:s roll som nationell samordnare, ska ha lett till att omvärlden kan notera en klar kvalitetsförbättring.

Gunnar Sahlin, riksbibliotekarie

Bild: KB/Joachim Lundgren

Avdelningen för nationell samverkan - ordinarie uppdrag

Nationella samordnings- och utvecklingsuppgifter är en väsentlig del av nationalbibliotekets uppdrag. Avdelningen för nationell samverkan ansvarar för dessa koordineringsuppgifter.

Nationell samverkans uppgifter är att drifva och utveckla LIBRIS-systemen, där den nationella samkatalogen, fjärrlån, publika söksystem och kringliggande tjänster ingår. Gemensamt för systemen är att de bygger på samverkan mellan de deltagande biblioteken.

Kärnan består av svenska offentligfinansierade bibliotek inom högre utbildning och forskning, Bibsam- och Samsökkonsortier, fjärrlån, Fråga biblioteket,

projektmedel (vilka för närvarande har en betoning på Open Access), statistik och annat kvalitetsarbete, utbildningssamordning/kompetensfrågor, bibliografisk utveckling och dess nationella koordinering.

Avdelningen genomför också utredningar och diverse programverksamhet samt ansvarar för KB:s biståndsverksamhet.

Nationella referensgruppen och de andra expertgrupperna är navet i Nationell samverkans insatser för informationsförsörjningen till högre utbildning och forskning. Dessutom ska avdelningen ha kontakter med övriga delar av biblioteksområdet samt ABM-sektorn.

Avdelningen har både nationella och interna uppgifter. Med tanke på avdelningens roll som mellanled mellan omvärlden och KB:s olika avdelningar, är ett nära samarbete med andra avdelningar inom KB av stor betydelse.

Specificerat uppdrag för 2009

1. Genomföra en uppföljning av de organ som har byggts upp för nationell samverkan (Nationella referensgruppen, övriga expertgrupper och den nationella "stämman")

Följande expertgrupper har utfört självvärderingar: Nationella referensgruppen (2007, 2008), Expertgruppen för digitalisering (2008), Expertgruppen för Fråga biblioteket (2007, 2008), Expertgruppen för LIBRIS samkatalog (2008), Expertgruppen för kompetensfrågor (2008), samt Expertgruppen för biblioteksstatistik (2008). Open Access-programmet som helhet, inkl dess styrorganisation, har utvärderats av två internationella experter (2009).

De expertgrupper som startade sin verksamhet under senare delen av 2007 har gjort endast en (1) utvärdering (av 2008 års verksamhet). Styrgruppen för nationella licenser för e-resurser ska göra en självvärdering av 2009 vid första mötet 2010.

Självvärderingarna pekar på att man generellt anser sig arbeta med rätt frågor. Beroende på gruppernas olika sakområden och sammansättning, varierar mötesstrukturer och arbetssätt. Någon grupp har testat virtuella möten och finner att dessa fungerar bra för ren avrapportering.

Man upplever KB:s webb som svår att orientera sig i och grupperna önskar bättre support från KB när det gäller kommunikationsverktyg samt en plats att arkivera sin information på. Det nuvarande alternativet Confluence uppskattas inte och någon grupp använder sig istället av t.ex. Google-groups för att kommunicera och att lägga upp material.

En del grupper säger sig behöva marknadsföra sig mer.

En sammanställning av gruppernas självvärderingar presenterades för Nationella referensgruppen den 19 november 2009.

Mandatperioden förlängs under 2010

KB fick i december 2009 ett utökat samordningsuppdrag för alla offentligt finansierade bibliotek. Som stöd i detta och för att få kontinuitet i expertgruppernas arbete förlängs mandattiden under 2010 för de grupper som så önskar. Detta innebär att flera grupper får en mandatperiod på 3 år och att de första slututvärderingarna av expertgrupp görs när mandatperioden är slut, dvs. efter verksamhetsåret 2010.

Generellt verkar det som om de flesta expertgrupperna behöver mer än 2 års verksamhet för att uppfylla de mål man satt upp i början av mandatperioden.

Den nationella ”stämman”

Årets biblioteksstämma samlade nästan åttio företrädare för forsknings-, folk-, special- och myndighetsbibliotek. Dessutom deltog representanter för Kulturrådet, Svensk biblioteksforening, Svensk förening för informationsspecialister samt bibliotekarieutbildningarna.

Programmet fokuserade på Kungliga bibliotekets expertgrupper.

Årets stämma har följts upp med en webbenkät som visar att de flesta är nöjda med arrangemanget i stort.

Dokumentation:

<http://www.kb.se/aktuellt/utbildningar/2009/Biblioteksstamman-2009/>

KB:s inflytandestruktur:

http://www.kb.se/dokument/Inflytandestruktur_KB_senaste.pdf

Expertgrupperna: <http://www.kb.se/bibliotek/referensgrupper/>

<p>2. Fortsätt insatserna inom Open Access-programmet och utvärdera programmet. Utforma förslag för en eventuell uppföljning inom området.</p>

Utlysningen på våren 2009 ledde fram till att fyra nya projekt startades, varav två direkt byggde vidare på dessa två tidigare projekt:

Komplexa digitala objekt i öppna arkiv inom det konstnärliga forskningsområdet samt Forskningsdata inom humanistiska och konstnärliga vetenskaper – open access?

Ett projekt anknöt till tidigare insatser, *Open Access för rättsvetare och humanister. En kartläggning av Open Access-publikationer och attityder i Norden.*

Slutligen gavs stöd till en förstudie för att introducera ett nytt område, *De öppna arkivens betydelse i den vetenskapliga kommunikationen.*

I den samordnade utlysningen av projektbidrag med sista ansökningsdag den 30 september, valde OA-styrgruppen att utlysa modellprojekt för digitala lärresurser inom högskolan.

Två ansökningar har behandlats och efter kompletteringar lämnats med förslag om tillstyrkande från expertgruppen till riksbibliotekarien; *OER – en resurs för lärande* samt *Modell för användning av öppna digitala lärresurser.*

Slutligen gav styrgruppen sitt stöd till en ansökan som remitterats från expertgruppen för samordning av digitalisering; *Retrodigitalisering av nutida svårtillgänglig svenskpublicerad HumSamforskning.*

Under året har följande projekt slutrapporterats: *OER i öppna digitala arkiv, Modell för att hantera komplexa digitala objekt i öppna arkiv – med utgångspunkt i konst och design, Parallellpublicering av vetenskapliga artiklar (PAVA) samt Citeringsmönster i Open Access-tidskrifter.*

Utvärdering av OA-programmet

En internationell utvärdering av programmet genomfördes av en konsult från Nederländerna och en från Danmark i samarbete. Konsulterna har med stöd av enkäter, intervjuer och möten samt genomgång av befintlig dokumentation skaffat sig en god bild av programmet.

Utvärderarna anser att programmet har varit en katalysator för samarbete, nätverkande och aktiviteter på nationell nivå och att det fått upp frågan om Open Access på agendan inom viktiga organisationer. KB:s samordningsroll har varit viktig för de framsteg som gjorts.

Det är nu dags att gå vidare med ett nytt Open Access-program baserat på en tydlig strategi, klarare mål, större projekt och starkare engagemang från alla parter.

Utvärderingen föredrogs vid styrgruppsmötet den 19 oktober och vid Mötesplats Open Access den 26 november.

Utvärderingen:

http://www.kb.se/dokument/Om/projekt/open_access/EvaluationOase_LWaijers_HMKvaerndrup.pdf

Mötesplats Open Access 2009

Konferensen genomfördes den 26-27 november i Uppsala och organiserades i samarbete med Uppsala universitetsbibliotek. Vid Mötesplats Open Access presenterade en ansvarig företrädare för EU-kommissionen EU:s policy och aktiviteter för Open Access. Företrädare för Utbildningsdepartementet, Vetenskapsrådet och Sveriges Universitets- och Högskoleförbund samt Kungliga biblioteket gav sin syn på frågan.

Utbildningsdepartementets representant meddelade att man skulle ta initiativ till en nationell OA-policy.

På konferensen invigdes också *SwePub*, en ny söktjänst för svenska vetenskapliga publikationer. Konferensen föregicks av en öppen workshop i Uppsala den 25 november, arrangerad av projektet *Aiding Scientific Journals Towards Open Access Publishing* med Lunds universitetsbibliotek som huvudansvarig för programmet.

Dokumentation från Mötesplats OpenAccess.se:

[http://www.kb.se/OpenAccess/nyheter/2009/Motesplats-Open-Access--presentationer-och-filmer-/](http://www.kb.se/OpenAccess/nyheter/2009/Motesplats-Open-Access--presentationer-och-filmer/)

Till söktjänsten SwePub: <http://www.swepub.kb.se/>

3. Gå vidare med gemensamfinansierade projekt (där bibliotek och andra institutioner deltar) med Vetenskapsrådet, KK-stiftelsen och andra finansiärer.

KK-Stiftelsen samfinansierar hela OpenAccess.se med 2,5 mnkr under 2008-2009, med en slutbetalning 2010.

- En delrapportering har lämnats till KK-stiftelsen.

KK-Stiftelsen samfinansierar därutöver projektet *Open Access till forskningen bakom Nobelprisen*, vilket ska slutrapporteras under 2009. Information om projektet, se:

<http://www.kb.se/om/projekt/openaccess/projekt/#Open>

- Projektet har delrapporterats och projekttiden utsträckts på grund av problem med tillstånd från förlag för OA-publicering av Nobelpristagares arbeten.

Ett projekt inom OpenAccess.se samfinansieras med Vetenskapsrådet och med Nordbib-programmet. Det avser projektet *Aiding Scientific Journals Towards Open*

Access Publishing.

<http://www.kb.se/om/projekt/openaccess/projekt/#Aiding>

- Projektet har försenats en del men kommer att slutföras i början av 2010. Projektet arrangerade en välbesökt workshop i november.

Uppgiften är i första hand att se till att dessa projekt slutföras och rapporteras på ett bra sätt. Det finns för närvarande inga planer på nya samfinansierade projekt, men bör finnas en beredskap att söka samfinansiering av större projekt när det är meningsfullt.

- Inga nya samfinansieringsavtal har kommit till stånd.

4. Bestämma inriktning på kommande års projektmedel.

Utlysningen av projektstöd inklusive medel för kompetensutveckling genomfördes för första gången helt samordnat. Avsikten var att processen skulle leda fram till beslut under slutet av hösten för bidrag för 2010. Alla expert- och styrgrupper tillfrågades under våren om prioritering av insatsområden.

Utlysningen kom till slut att omfatta fem områden: *digitalisering, katalogfrågor, kompetensutveckling, Open Access* och *licenser för e-resurser*.

Utlysningen annonserades i juni och publicerades den 18 augusti med angiven sista ansökningsdag den 30 september. Prioriterade insatser formulerades för de olika områdena. Vidare angavs riktlinjer för indirekta kostnader enligt överenskommelse med SUHF.

Totalt inkom 22 ansökningar, de flesta inom digitalisering och kompetensutveckling. Dessa har beretts inom berörda expert- och styrgrupper, vilket ledde fram till förslag om bifall till 17 ansökningar.

Totalt föreslås cirka 3 miljoner kronor i bidrag varav cirka 1,7 miljoner kronor ingår i digitaliseringsområdet. Inom enheten har arbetet med utlysningen samordnats mellan ansvariga handläggare för att se till att ansökningarna behandlas på ett likartat sätt.

Läs mer om projekten: <http://www.kb.se/bibliotek/projektbidrag/>

I detta sammanhang kan nämnas att Ansvarsbibliotekssystemet avvecklas från och med 2009.

5. Fullfölja SwePub-projektet – Samlad ingång till och redovisning av svensk vetenskaplig publicering – och driftsätta den planerade söktjänsten inom ramen för LIBRIS webbsök.

Mot slutet av året öppnades söktjänsten SwePub och den svenska vetenskapliga publiceringen finns nu samlad på ett ställe.

Projektet har utvecklat en tjänst som samlar in poster för vetenskapliga publikationer från svenska lärosätens publiceringsdatabaser och dessa poster finns sökbara i ett gränssnitt. Ett trettiotal universitet och högskolor deltar för närvarande i SwePub-samarbetet.

Ambitionen är att senare integrera SwePub inom LIBRIS ordinarie söktjänst.

Syftet med projektet var att tillgängliggöra och synliggöra den svenska vetenskapliga publiceringen. Därför har en viktig del i projektet varit att erbjuda en fritt tillgänglig, nationell nod för den svenska vetenskapliga publiceringen och där erbjuda olika exportgränssnitt för internationell spridning av materialet.

Samarbete har startats med t.ex Google Scholar och Driver (Digital Repository Infrastructure Vision for European Research, finansierad av EU) för vidare spridning av materialet. SwePub-databasen studeras nu av Vetenskapsrådets enhet för statistik och analys med tanke på eventuella möjligheter att använda SwePub-data för utvärdering och resursfördelning.

LIBRIS har ansvaret för utvecklingen av söktjänsten i nära samarbete med övriga parter i SwePub-projektet (Uppsala universitet, Linköpings universitet, Lunds universitet, Göteborgs universitet och företaget Avedas). LIBRIS står nu för driften av systemet. Projektet avslutas under början av 2010.

Till tjänsten: <http://swepub.kb.se/>

Om projektet: <http://www.kb.se/OpenAccess/projekt/#Samlad>

6. Fortsätta bygga upp utbildningsinsatserna.

KB ger fortsättningsvis stöd till eventuella ansökningar för kompetensutveckling, med centrala medel inom ramen för ordinarie bidragshantering. KB:s utbildningssamordnare har handlagt bidragsansökningarna och, efter samråd med Expertgruppen för kompetensfrågor, lämnat förslag till beslut till riksbibliotekarien.

Mer om kriterier för ansökan om medel för kompetensutveckling:

<http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/referensgrupper/kompetensfragor/ansokan2009.pdf>

Under 2009 har två ansökningsomgångar genomförts. Under våren inkom cirka 30 ansökningar som avsåg projektbidrag för 2009. Drygt en tredjedel fick bidrag. Under hösten inkom cirka 10 ansökningar som avsåg 2010. Något mer än hälften av dessa ansökningar fick bidrag. Den andra ansökningsomgången gjordes i form av en för KB samordnad utlysning av projektmedel, där bidrag till kompetensutvecklingsområdet var ett av fem områden för bidrag.

Ett par nya utbildningar har arbetats fram under året och KB kommer att börja genomföra dessa under 2010. Behov har särskilt framförts av den kurs om e-resurser som startas i februari 2010.

Tillsammans med Expertgruppen för kompetensfrågor tog avdelningen fram en behovsanalys. Den har legat till grund för inriktningen på andra aktiviteter Expertgruppen har genomfört under 2009.

Behovsanalys: http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/referensgrupper/kompetensfrigor/Behovsanalys_kompetenser_5_ar.pdf

Till exempel genomförde vi tillsammans med Bibliotekshögskolan en workshop om bibliotekens behov av kompetensutveckling och biblioteksutbildningarnas utbud. Den fick mycket positivt bemötande och vi kommer att arbeta vidare med detta. Ett seminarium om kompetensfrågor, speciellt inriktat mot strategisk kompetensförsörjning har också hållits.

Expertgruppen arbetar aktivt med att fortsätta bygga upp och bredda nätverket för dem som arbetar med kompetensutvecklingsfrågor vid biblioteken. Detta görs nationellt, men även med en ökad inriktning på internationellt utbyte, till exempel genom IFLA.

Beviljade ansökningar för kompetensutvecklingsmedel

- *Knutpunkt 2009: bibliotek i samverkan för framtidens lärande.* Projektet drivs gemensamt av Linköpings universitetsbibliotek och Högskolebiblioteket i Jönköping. Bidrag: 100 000 kr.
- *Fortbildning för medicinska bibliotekarier 2009.* Projektet drivs av Karolinska Institutet Universitetsbiblioteket. Bidrag: 80 000 kr.
- *Ökad kunskap bland svenska universitets- och högskolebibliotekarier gällande informationsförsörjning för forskare och studenter från utvecklingsländer.* Projektet drivs gemensamt av Blekinge Tekniska högskolas bibliotek och Karolinska Institutet Universitetsbiblioteket. Bidrag: 60 000 kr.
- *Lärobektsdagar: två workshops om läromedelsproduktion med experthjälp.* Projektet drivs av Blekinge Tekniska högskolas bibliotek. Bidrag: 55 000 kr.
- *Fortbildningsmedel för att genomföra den årliga medicinska konferensen för bibliotekarier.* Projektet drivs av Göteborgs universitetsbibliotek, Biomedicinska biblioteket. Bidrag: 50 000 kr.

- *Biblioteken i den humanistiska forskningens infrastruktur, heldagsseminarium som anordnas av Stockholms universitetsbibliotek* (Delprojekt 1 i gemensam ansökan från fyra bibliotek inom HISS.). Projektet drivs av Stockholms universitetsbibliotek. Bidrag: 40 000 kr.
- *Bibliotekens varumärke, heldagsseminarium som anordnas av Vitterhetsakademiens bibliotek* (Delprojekt 3 i gemensam ansökan från fyra bibliotek inom HISS.). Projektet drivs av Vitterhetsakademiens bibliotek. Bidrag: 40 000 kr.
- *Kompetensutvecklingsmedel för seminarium om FN-bibliotek*. Projektet drivs av Uppsala universitetsbibliotek. Bidrag: 40 000 kr.
- *Kompetensutvecklingsmedel inom området humaniora med särskild inriktning på hur modern teknik används i det nutida och framtida biblioteksarbetet*. Projektet drivs av Uppsala universitetsbibliotek. Bidrag: 30 000 kr.
- *Nordisk konferens: Fotografi- och videokonst ur ett konstbiblioteksperspektiv*. Projektet drivs av Biblioteket vid Kungl. Akademien för de fria konsterna. Bidrag: 25 000 kr.
- *Kompetensutvecklingsmedel inom området rättsvetenskap*. Projektet drivs av Uppsala universitetsbibliotek. Bidrag: 20 000 kr.
- *Grundläggande kartografi och digitala geografiska data*. Projektet drivs av Lunds Universitets bibliotek, Geovetenskapliga biblioteket. Bidrag: 20 000 kr.

Beviljade övriga projekt

- *Vidareutveckling av DigX-registret, biblioteksdelen*. Universitetsbiblioteket, Lunds universitet. Bidrag: 933 tkr för 2009-2010.
- *DOLLY - Daisy OnLine Library*. Stockholms stadsbibliotek, Högskolebiblioteket i Jönköping samt TPB (Talboks- och punktskriftsbiblioteket). Bidrag: 905 tkr för 2009-2011.
- *LIBRIS som lokal OPAC*. Göteborgs universitetsbibliotek med flera deltagare. Bidrag: 700 tkr för 2009-2010.

Projekt som har avslutats under året

Open Access

- OER i öppna digitala arkiv. Malmö högskola, Bibliotek och IT med flera deltagare.
- Modell för att hantera komplexa digitala objekt i öppna arkiv – med utgångspunkt i konst och design. Högskolan i Borås, Bibliotek och läranderesurser.
- Parallellpublicering av vetenskapliga artiklar (PAVA). Blekinge tekniska högskola med flera deltagare.

- Citeringsmönster i Open Access-tidskrifter. Lunds universitet, Biblioteksdirektionen.

Övriga

- DigX-registret (till projektets webbplats: <http://digx.ub.lu.se/>)
Universitetsbiblioteket, Lunds universitet
- Utvidgad access på campus.
Karolinska institutet, universitetsbiblioteket.

Läs mer om projektbidragen: <http://www.kb.se/bibliotek/projektbidrag/>

7. Vidareutveckla den bibliografiska samordningen med beslut i olika delområden och genomförande.

Nationell samordning

När biblioteken mer och mer ingår i ett globalt sammanhang blir insatserna på det nationella och det internationella området extra viktiga för att bibliotekens användare ska kunna hitta och navigera i våra resurser på nätet.

Viktiga områden är:

Bibliografisk samordning. Se till att Sverige, framförallt LIBRIS, följer internationellt vedertagna standarder för bibliografiskt arbete. Här gäller också att vi nära bevakar de nya katalogregler som nu utvecklas inom Joint Steering Committee for Development of RDA (Resource Description & Access). Det är viktigt att vi arbetar för en tillräckligt bra kvalitet på det bibliografiska arbetet samtidigt som vi bidrar till att katalogiseringen rationaliseras.

Auktoritetsarbete. Med auktoritetsarbete menas kontrollerade sökingångar för namnformer och ämnesord. Inom detta område blir samordningen alltmer betydelsefull såväl inom biblioteksområdet som inom hela ABM. Avdelningen verkar för att Sverige ska följa internationella riktlinjer för auktoritetsarbetet, framförallt Library of Congress Authorities som blivit något av en de facto standard på området. Auktoritetsarbete betonas också i de nya katalogreglerna, RDA.

KB deltar i projektet VIAF (Virtual International Authority File). I VIAF länkas olika länders auktoritetsposter samman, vilket i en förlängning betydligt underlättar samsökning i olika system och kataloger. Än så länge ingår endast personnamn i VIAF.

Klassifikation

KB har beslutat att gå över till Dewey decimalklassifikation. KB:s beslut har följts

av beslut på andra bibliotek och i början av december 2009 hade nitton bibliotek utöver KB bestämt sig för en övergång till Dewey-systemet.

Under året har ett svenskt Deweyprojekt startats. Projektet bedrivs på KB, men har representanter från andra bibliotek i styrgrupp och som sakkunniga. Projektet har under året arbetat med översättning av delar av Dewey-systemet till svenska, mappning av Svenska ämnesord till Dewey och översyn av Konverteringstabellen SAB-Dewey. Projektet beräknas pågå i tre år. Under året har också planering av utbildningen i Dewey och utveckling av sökverktyg för Dewey påbörjats.

Omvärldsbevakning. Avdelningen bevakar nära vad som sker i omvärlden genom att bland annat följa diskussionslistor, delta i olika konferenser, såsom IFLA, ALA, ELAG, etc., samt anordna egna seminarier och konferenser som tar upp intressanta trender inom det bibliografiska området.

Ökad samverkan. Avdelningen ska arbeta för ökad samverkan inom det bibliografiska området, nationellt och internationellt; genom institutioner, organisationer och företag som Svensk biblioteksförning, BTJ AB, forskningsbibliotek, IFLA, IAML, OCLC och ISO.

Expertgrupp för LIBRIS nationella system. Ett viktigt forum för att bedriva diskussionen kring ovan nämnda frågor är Expertgruppen för LIBRIS nationella system, samt dess underarbetsgrupper.

Svensk biblioteksförnings kommitté för katalogisering. KB deltar med två representanter (ordförande och sekreterare) i Svensk biblioteksförnings kommitté för katalogisering. Kommittén är det organ som samordnar katalogiseringsreglerna i landet och ger rekommendationer kring vilka regler som ska gälla. En viktig fråga på Kommitténs bord är för närvarande en eventuell svensk övergång till de nya katalogiseringsreglerna, RDA (Resource Description & Access), vilka är under utveckling inom det anglo-amerikanska katalogiseringsarbetet.

Intern samordning

Avdelningen för nationell samverkan ska samordna KB:s katalogisering och se till att KB följer samma riktlinjer som nämns ovan. Insatserna syftar såväl till katalogisering på en relevant bibliografisk nivå som till rationella lösningar.

Arbetet samordnas genom Kungliga bibliotekets bibliografiska råd och övriga diskussionsfora som skapats för detta syfte. Viktigt är att alla KB:s katalogisatörer är medvetna om vikten av att följa standarder och att arbeta mot gemensamma mål. Huvudansvarig för den interna samordningen är katalogiseringschefen.

Viktiga mål är att:

- samordna KB:s katalogiseringsarbete, både vad gäller lösningar för olika materialkategorier och med avseende på såväl analogt som digitalt material

- uppdatera tillämpningar avseende katalogiseringsregler inom olika områden, inklusive digitalt material
- samordna inom det bibliografiska området genom utbildningsinsatser och uppbyggnad av webbresurser (i samverkan med KB:s övriga katalogiserande enheter), främst gäller detta ett vidare underhåll av *Katalogisatörens verktygslåda*
- ha ett utvecklat auktoritetsarbete (i samverkan med KB:s katalogiserande enheter)
- samordna det metadataarbete som sker på KB och se till att internationella standarder följs. Nära följa, och medverka i, det arbete som bedrivs inom de två KB-projekt som benämns *Digital insamling och Digital plattform*.

8. Utveckla licensverksamheten (Bibsam-konsortiet) enligt förslag från Nationella referensgruppen.

Under namnet BIBSAM-konsortiet sluter KB centrala licensavtal med förlag och databasproducenter i syfte att effektivisera studenters och forskares tillgång till elektroniska informationsresurser. De licenserade resurserna görs tillgängliga genom de institutioner som ansluter sig till ett specifikt avtal.

Kriterier för medverkan

De institutioner som önskar ansluta sig till avtalen måste ha en verksamhet som uppfyller de kriterier som specificerats för samverkansbibliotek. År 2009 deltog 37 universitets- och högskolebibliotek samt 27 statligt finansierade forskningsinstitutioner i ett eller flera av de 30 centrala licensavtalen som omsätter totalt nästan 228 miljoner kronor.

Styrgrupp för nationella licenser inrättades

Under 2009 inrättades, inom KB:s inflytandestruktur, en styrgrupp med uppdraget att ansvara för att utveckla strategier för nationella licenser för e-resurser. I detta innefattas övergripande principer för avtalens innehåll, avtalsformer och vem som deltar i avtalen. Ett inriktningsbeslut fattades i maj 2009 om att gå från den tidigare distribuerade licensmodellen till en centraliserad licensverksamhet med endast två aktörer; KB och Karolinska institutets universitetsbibliotek inom området för medicin. Centraliseringsprocessen ämnar möjliggöra för effektivisering och utveckling inom licensverksamheten och kommer att pågå under 2010-2011.

Bidrag till distribuerad licensverksamhet

Under 2009 beviljades fyra bibliotek som bedrev licensverksamhet sammanlagt 1 213 tkr med följande fördelning:

- Medicin/Karolinska Institutet Universitetsbiblioteket: 472 tkr
- Teknik med grundvetenskaper/Kungl. tekniska högskolans bibliotek: 495 tkr
- Samhällsvetenskap/Göteborgs universitetsbibliotek: 116 tkr
- Juridik/Stockholms universitetsbibliotek: 130 tkr

9. Genomföra en fjärrlåneutredning och åstadkomma insatser utifrån förslag som kommer fram i den.

Den tekniska utvecklingen har genom ökad digital tillgänglighet förändrat förutsättningarna för fjärrlåneverksamheten. Dagens samhälle ställer nya krav på snabb dokumentleverans, vare sig det är i pappers- eller elektronisk form. En förstudie genomfördes under hösten 2008 och en fördjupad utredning har genomförts under 2009.

Efter utredningsfasen återstår eventuellt ett omfattande arbete med att införa de förslag som tagits fram. LIBRIS-enheten har beredskap för insatser som kan komma i och med fjärrlåneutredningen, se även LIBRIS uppdrag.

Förstudien: Rätt bok eller rätt bibliotek?:

http://www.kb.se/Dokument/Bibliotek/utredn_rapporter/2008/fjarrlan_forstudie2008.pdf

Utredning: Lätt att hitta - lätt att låna:

http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/utredn_rapporter/2010/fjarrlaneutredn_ajohan_nsson_ngstorhagen_jan2010.pdf

10. Utveckla Sondera - gemensam söktjänst för LIBRIS, SMDB och NAD

Sondera är en samsökningstjänst med samtidig möjlighet att söka i de tre databaserna NAD (Nationell ArkivDatabas), Svensk mediedatabas (SMDB) och LIBRIS webbsök.

Tjänsten lanserades den 1 april 2009 och projektet var ett samarbete mellan Riksarkivet, Statens ljud- och bildarkiv (införlivades med KB organisatoriskt i januari 2009) och KB/LIBRIS.

Syftet med tjänsten är att förenkla för forskare och andra användare genom att erbjuda en samlad ingång till flera databaser. Sondera erbjuder användarna ett gränssnitt till flera källor, enkel sökning och möjligheten att hitta nytt oväntat material.

Tjänsten: <http://sondera.kb.se/>

11. Stärka KB-gemensamma insatser inom IT-området, i samarbete med den centrala IT-enheten och AVM.

IT-utveckling bedrivs sedan början av 2009 inom tre av KB:s avdelningar: Nationell samverkan, Audiovisuella medier samt Avdelningen för IT. Dessa avdelningar har olika ansvarsområden. IT-chef Jonas Ahlberg ansvarar för koordineringen av IT-insatser, men ansvaret för LIBRIS-systemen ligger organisatoriskt under nationell samverkan.

Under året som gått har Avdelningen för IT formerats och under 2010 ska en digital plattform byggas upp för att hantera kommande leverans och förvaring av e-pliktmaterial. LIBRIS har under hösten deltagit i diskussioner kring förhållandet mellan LIBRIS-systemen och denna plattform. Dessa diskussioner kommer att fortgå under 2010. Idag finns rutiner på plats för att tillgängliggöra det material som digitaliseras på KB i LIBRIS.

12. Analysera LIBRIS och Fedoras olika roller, i samarbete med övriga berörda enheter på KB.

Under 2009 har en inventering av KB:s katalogdatabaser genomförts. Vid sidan av de databaser som är synliga för externa användare (LIBRIS, Svensk Mediedatabas, Regina och Ediffah) finns ett flertal mindre databaser (i de flesta fall accessdatabaser) med både bibliografiskt och administrativt innehåll. Eftersom denna situation medför problem både vad tillgängliggörande av information, tekniskt underhåll och det vardagliga praktiska arbetet finns önskemål från KB:s sida om att i så hög grad som möjligt integrera dessa databaser i LIBRIS och/eller Regina. En sådan integrering är i de flesta fall möjlig att genomföra, men varje databas kräver sina specifika åtgärder. Integreringen kommer också att kräva insatser från KB:s IT-avdelning, varför arbetet behöver synkroniseras med uppbyggnaden av en digital plattform för att ta hand om e-pliktleveranser. En prioritering av vad som är möjligt att genomföra görs under 2010. Det finns rutiner för att i LIBRIS synliggöra det digitaliserade material som lagras i KB:s digitala magasin Fedora.

13. Utvärdera Fråga biblioteket och bestämma dess fortsättning.

Fråga biblioteket är en virtuell referenstjänst där forsknings- och folkbibliotek samarbetar med att vägleda och hjälpa användare med informationssökning via chatt eller e-post.

KB är huvudman för forskningsbibliotekens del och ansvarar för administration och support av tjänsten.

Under första kvartalet 2009 utvärderades Fråga biblioteket med hjälp av en extern konsult. I mars 2010 går licensen ut för programvaran för Fråga biblioteket och innan dess ska beslut tas om tjänstens framtid. Expertgruppen för Fråga biblioteket har lämnat förslag till direktiv för utredningen och med ledning av det och remissvar ska beslut tas om fortsättningen av tjänsten.

Utvärdering:

http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/utredn_rapporter/2009/Utvärdering_Fråga_biblioteket.pdf

Bilaga till utvärderingen (scenarioplanering):

http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/utredn_rapporter/2009/Utvärdering_Fråga_biblioteket_Bilaga2.pdf

Till tjänsten Fråga biblioteket: <http://www.fragabiblioteket.se/>

14. Delta i diskussion kring och beslut om ABM-centrums fortsättning, tillsammans med övriga inblandade institutioner.

Verksamheten inom ABM-centrum fortsatte under hela 2009. Projektet förlängdes med ytterligare en projektperiod (1 april – 31 december) med delvis ändrad inriktning och omfång.

De övergripande målen under 2009 var att stärka ABM-idén och stödja samarbete över institutionsgränserna samt att öka tillgängligheten till kulturarvsinstitutionernas arkiv och samlingar.

Centrala uppgifter är informationsspridning inom sektorn, att arrangera utbildningar och seminarier, att främja vissa utvalda initiativ (t.ex. koordinering av svenska aktiviteter inom det europeiska samarbetsprojektet Europeana) samt att identifiera möjliga samarbetsområden.

ABM-centrum är ett samarbetsprojekt finansierat av sex institutioner (KB, Nationalmuseum, Naturhistoriska riksmuseet, Nordiska museet, Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet) med uppdrag som i fortsättningen förnyas ett kalenderår i taget.

Under 2009 var ABM-centrums sekretariat placerat på Nationell samverkan, enheten för Samordning och utveckling och bemannades av en heltidsanställd (en (1) halvtidsanställd under december) med arbetsfördelningen projektledning (50 %) och administration (50 %).

15. Utveckla samarbetet med Kulturrådet och andra nationella aktörer inom ABM-området.

Tillsammans med Kulturrådet och andra aktörer inom svenskt biblioteksväsende har vi utarbetat ett gemensamt arbetsdokument kring Sverigebiblioteket och tillsammans fastställt en plattform och inriktning för arbetet inom Sverigebiblioteket.

http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/referensgrupper/nabis/Samarbetspromemoria_KB_KuR.pdf

Tillsammans med Kulturrådet har avdelningen genomfört en fördjupad utredning om utvecklingen av fjärrlånesystemet (se även punkt 12).

Vi har även utvärderat den nationella webbpreferenstjänsten Fråga biblioteket i samarbete med Kulturrådet.

http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/utredn_rapporter/2009/Utvärdering_Fråga_biblioteket.pdf

Tillsammans med Kulturrådet och andra bibliotek har Nationell samverkan också utvecklat samarbetet kring biblioteksstatistik.

16. Standardisering

Under året har KB fortsatt sitt samarbete med och stöd till SIS (Swedish Standards Institute). Samarbetet omfattar flera myndigheter och organisationer, men KB är tillsammans med Riksarkivet de dominerande aktörerna.

KB har under året innehaft posten som vice ordförande för den tekniska kommittén TK 321 medan Riksarkivet har haft ordförandeskapet.

TK321 arbetar med frågor från tre internationella tekniska kommittéer; TC46, Information and documentation, TC42, Photography och TC171, Document management applications. Aktuella frågor under 2009 har bland annat varit arkivering av webbmaterial (fastställd som standard ISO 28500:2009 - the WARC file format), rfid för bibliotek (ISO/FDIS 28560-x:2009 i tre delar), prestationsindikatorer för nationalbibliotek, statistik, digitalisering och riskbedömning för bevarandeåtgärder.

17. Se över KB:s insatser för statistik och annat kvalitetsarbete.

Nationellt arbete

Under 2008 startade en expertgrupp för biblioteksstatistik. Expertgruppen har utarbetat en handlingsplan för perioden 2008-2013.

<http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/referensgrupper/biblioteksstatistik/Uppdrag.pdf>

Under 2009 har vi gjort forskningsbiblioteksstatistiken tillgänglig även i excelformat, där åren 2002-2008 presenteras tematiskt tillsammans. Bladen kan skrivas ut eller sparas och bearbetas.

Bladen kan hämtas på KB:s webbplats:

<http://www.kb.se/bibliotek/statistik/forskningsbibliotek/>

Projekt

Under 2009 har expertgruppen drivit två projekt:

- *Förstudie för teknisk plattform för biblioteksstatistik.* Förstudien för en teknisk plattform har utrett hur ett framtida tekniskt system för biblioteksstatistik bör vara uppbyggt samt vilka krav som användarna ställer på ett biblioteksstatistiksystem och vilka funktioner som bör prioriteras. Resultaten har publicerats i rapporten *Functional Requirements to Swedish Library Reporting System*. Projektet har finansierats av Kulturrådet och KB i samarbete.
- *Hur använder makthavare på lärosäten och högskolebibliotek biblioteksstatistiken?* Detta intervjuprojekt som har finansierats av KB undersöker frågan. Tore Torngren, Biblioteksdirektionen, Lunds universitet är projektledare. Projektet kommer att avrapporteras i februari 2010.

Seminarier

På Bok & Bibliotek 2009 i Göteborg arrangerade KB ett seminarium tillsammans med Kulturrådet under rubriken *Vad är det som räknas?*

I oktober arrangerade expertgruppen seminariet *Hur räknar man egentligen?*, om e-resursernas statistik med talare från England och Sverige. Seminariet samlade ett sjuttioal deltagare.

<http://www.kb.se/aktuellt/utbildningar/2009/Statistikseminarium-2009/>

Rapporterna för 2008 års statistik

För första gången publicerades KB rapporten för forskningsbiblioteksstatistiken nästan på klockslaget samtidigt som Kulturrådet publicerade rapporten för folkbiblioteksstatistiken. Rapporterna publicerades i slutet av maj men ett smakprov från resultaten presenterades vid ett gemensamt seminarium på Biblioteksdagarna i Uppsala den 15 maj, *Först så går det ner och sen så går det upp?*

Dokumentation:

http://www.biblioteksforeningen.org/konferens/Konf2009/biblioteks dagar/doku/biblioteks dag_peurell_2009.ppt

Reviderade enkäter för 2009 års statistik

Statens kulturråd är huvudman för biblioteksstatistiken. Under året har samarbetet mellan Kulturrådet och KB förstärkts. Som ett resultat av detta kommer samtliga enkäter för 2009 års biblioteksstatistik att utgå från Kulturrådet.

Under hösten har expertgruppen arbetat med att revidera enkäterna för folkbiblioteken och forskningsbiblioteken. En ny enkät har tagits fram för sjukhusbiblioteken. Inför insamlingen av 2009 års statistik i januari 2010 har viss harmonisering av frågor och definitioner mellan bibliotekskategorierna gjorts, men mycket återstår. För forskningsbibliotekens del har ett antal områden definierats som nya frågeområden där ett fördjupat arbete behöver göras. Det gäller områdena e-publicering, digitalisering, undervisning. Ytterligare ett viktigt område är specialbibliotekens situation, d.v.s. att ställa frågor som bättre belyser specialbibliotekens situation och verksamhet.

Kulturutredningens påverkan på biblioteksstatistiken

I Kulturutredningen och kulturpropositionen har frågan diskuterats om vem som ska vara ansvarig myndighet för biblioteksstatistiken. Expertgruppen har i sin målsättning arbetat för att all biblioteksstatistik ska ha en gemensam huvudman och större resurser för att förbättra insamlingen av biblioteksstatistik.

En rapport från Biblioteksförningens statistikgrupp blev klar under hösten. Rapporten ger KB:s expertgrupp stöd i det förbättringsarbete som pågår.

Den svenska biblioteksstatistiken:

http://www.biblioteksforeningen.org/organisation/dokument/pdf/Statistik_slutdokument.pdf

Internationellt arbete

Under 2009 har den internationella standardiseringsorganisationen ISO tagit fram internationella indikatorer och statistik för biblioteksbyggnader. KB har även arbetat aktivt inom svenska SIS med att bevaka relevanta internationella standarder för biblioteksstatistik.

18. Delta i utvecklingen av KB:s kvalitetsarbete med mål, uppföljning, processmätningar, mm

De arbeten som initierades under 2008 har till största del avslutats under 2009.

Under året har ett kontinuerligt arbete bedrivits med "Licenser" och "Samsök" inom Avdelningen för nationell samverkan. Sedan sommaren 2009 har arbetet bedrivits enligt IRM-metoden. Metoden gör det möjligt att lättare prioritera och fokusera på de delar av verksamheten som man vill förändra.

19. Genomföra en översyn av Samsök-projektet.

Samsök syftar till att ge KB:s Samverkansbibliotek tillgång till elektroniska resurser och databaser. Dels genom att göra dessa sökbara inom ett och samma gränssnitt och dels genom att reglera tillgången till dessa resurser så att bibliotekens användare enkelt når de resurser biblioteken köpt.

Centralt upphandlade Samsök bygger på två upphandlade programvaror, MetaLib och SFX, och biblioteken får tillgång till dessa genom att delta i ett konsortium. Samsök har lämnat projektfasen och är nu en del av den löpande verksamheten inom enheten för LIBRIS-systemen och databaslicenser.

Under 2009 har en översyn av Samsök genomförts, *Samsök under luppen - en översyn av organisation, användning och nytta samt några scenarier för framtida utveckling*. Översynen har utförts av konsulten Margareta Nelke på företaget I.C at Once och syftade till att utifrån en beskrivning av nuläget och en inventering av intresset för Samsök ta fram scenarion och ge rekommendationer för den framtida utvecklingen av tjänsten.

Beslut om den fortsatta utvecklingen kommer att fattas under 2010.

Rapporten:

http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/utredn_rapporter/2009/%C3%96versyn_Sams%C3%B6k.pdf.

20. Arbeta fram nya insatsområden i samband med förändringar i KB:s biståndsarbete inom biblioteksområdet, tillsammans med Sida.

KB har under året sonderat möjligheter till en fortsättning på det SIDA-finansierade projektet i Vietnam och Laos - avseende kompetensutveckling. Läget har dock inte

varit gynnsamt eftersom SIDA har strukit dessa länder från sin prioriteringslista. KB har trots detta fortfarande ambitionen att hitta möjligheter till internationella engagemang.

21. Förvaltare av ramavtal; upprätta en förvaltningsorganisation som svarar för information, uppföljning och kvalitetskontroll av tjänsten "Sortering, paketering samt boktransporter i Sverige" som riktar sig mot Samverkansbiblioteken.

Som ramavtalsförvaltare har KB påtagit sig uppgiften att hålla ett årligt produktionsmöte där leverantören NBT och KB möts för att stämma av att tjänsten levereras enligt kravspecifikationen för tjänsten.

En enkät angående kundernas nöjdhet har genomförts. Svaren har bearbetats och analyserats.

Årets produktionsmöte hölls den 30 september mellan KB och leverantören. Samma dag gjordes ett besök i omlastningslokalen i Huddinge där KB träffade leverantören för en genomgång av säkerhet, bevarande och logistik.

Under året har ett trettiotal frågor besvarats om leverantören, ramavtalet och tjänstens kvalitetsinnehåll.

Utåtriktad verksamhet har bedrivits från KB:s webbplats samt genom inlägg på t.ex. BIBLIST m.fl. e-postlistor.

Ett tiotal frågor från andra bibliotek (ej Samverkansbibliotek) har besvarats, i regel har länkning till upphandlingen varit en viktig komponent.

Ett kontaktformulär som leder till kontakt med KB och NBT har publicerats på KB:s webbplats och länkar från NBT:s webbplats.

Dialog med leverantören förs kontinuerligt i alla frågor som berör ramavtalet och avrop.

22. Drift, underhåll och utveckling av LIBRIS-systemen

KB ansvarar för drift och utveckling av LIBRIS-systemen. Verksamheten bygger på samverkan mellan de deltagande biblioteken och syftar till rationellt arbete samt effektiv informationsförsörjning inom området högre utbildning och forskning. Antalet system har under senare år ökat och omfattar idag: LIBRIS samkatalog,

LIBRIS webbsök, LIBRIS fjärrlån, bibliotek.se, LIBRIS uppsök, Sondera, SwePub, Samsök samt Fråga biblioteket.

För att uppfylla regeringens uppdrag att "skapa stödsystem för katalogisering och förbättrad informationsåtervinning" samt att "effektivisera informationsförsörjningen inom högre utbildning och forskning" där LIBRIS - systemen ska fungera som "en bred nationell informationsresurs" krävs en kontinuerlig utveckling av sök- och katalogtjänster. LIBRIS är idag en integrerad del av de svenska universitets- och högskolebibliotekens informationsförsörjning, och systemen behöver vidareutvecklas och anpassas till detta.

Under 2009 har bland annat följande arbete gjorts med LIBRIS-systemen:

Arbete inom området LIBRIS katalogsystem

LIBRIS samkatalog bygger på samverkan mellan i första hand svenska forskningsbibliotek, men även andra typer av bibliotek kan ansluta sig till samarbetet. Samkatalogen är de samverkande bibliotekens gemensamma katalog eller databas över förvärvat material. Verksamheten regleras i en partsgemensam överenskommelse och samordnas via bland annat expertgrupper som är en del i KB:s inflytandestruktur. Under året har dessa samverkansformer setts över och till nästa år har en ny expertgrupp för LIBRIS nationella system utsetts.

Uppgradering av katalogsystemet (Voyager)

Under hösten har vi arbetat med förberedelser inför den uppgradering av LIBRIS katalogsystem som ägde rum första veckan av 2010. LIBRIS katalogsystem uppgraderades då från version 5 till version 7.1.1.

De flesta kända buggar i tidigare versionen av katalogsystemet är åtgärdade och bland nyheterna märks:

- Samtidig sökning i bibliografiska poster och beståndsposter.
- Validering av ISBN och ISSN
- Fritextsökning mot LIBRIS (webbsök)
- Sortering av träfflista
- Metod för sammanslagning av bibliografiska dubblettposter

Konverteringstabellen SAB-Dewey tillgänglig för alla

Konverteringstabellen mellan SAB och Dewey har gjorts fritt tillgänglig för alla. I konverteringstabellen kan man söka på Dewey- och SAB-koder för att hitta motsvarande koder i det andra systemet. Konverteringstabellen har tidigare varit lösenordsskyddad och bara tillgänglig för LIBRIS-katalogisatörer.

Konverteringstabellen har i samband med detta fått ett nytt gränssnitt, där det finns möjligheter att komma vidare till Svenska ämnesord och att göra sökningar i LIBRIS på SAB-koden, Deweykoden eller båda.

Arbete med att uppdatera och utöka konverteringstabellen pågår, alla avdelningar ännu inte genomgångna.

Till tjänsten: <http://export.LIBRIS.kb.se/DS/>

WorldCat

En av världens mest omfattande bibliografiska databaser, WorldCat, har under en tid varit föremål för intresse för anslutning från Sverige. Förhandlingar mellan Kungliga biblioteket och OCLC har pågått sedan slutet av 2008.

Förhandlingarna handlar dels om villkoren för att ladda upp LIBRIS i OCLS:s WorldCat dels om möjligheten att kopiera bibliografiska poster från WorldCat för att använda vid katalogisering i LIBRIS.

Förhandlingarna kommer att fortsätta under början av 2010.

Semantisk webb och Linked data

LIBRIS webbsök är som första bibliotekskatalog tillgänglig på den semantiska webben genom att katalogen har gjort tillgänglig i sin helhet som Linked data.

Se LIBRIS utvecklingsblogg - Linked data:

<http://blog.libris.kb.se/librisutv/?tag=linked-data>

LIBRIS blogg om semantisk webb och Linked data: <http://blog.libris.kb.se/semweb/> samt artiklar och konferensbidrag på sidan Presentationer och publikationer:

<http://www.kb.se/libris/aktuellt/presentationer/> .

LIBRIS auktoritetsdatabas har länkats ihop med Wikipedia. Vi kommer därmed i högre utsträckning än idag kunna koppla våra auktoritetsposter till Wikipedia och DBpedia (den semantiska webbversionen av Wikipedia). Länk finns då från LIBRIS till Wikipedia och vice versa.

Ny överenskommelse kring samarbete inom LIBRIS samkatalog

Under året togs en ny överenskommelse fram som reglerar formerna för samarbete inom LIBRIS samkatalog och som ersätter det LIBRIS-avtal som de deltagande organisationerna tidigare har skrivit under. Behovet att anpassa och modernisera gällande avtalstext påtalades redan under 2006 års Katalogutredning.

Expertgruppen för LIBRIS samkatalog (numera expertgruppen för LIBRIS nationella bibliotekssystem) har i samråd med KB:s chefsjurist sett över och utarbetat förslag till ny text som har fastställts av Riksbibliotekarien.

Arbete inom området att berika LIBRIS samkatalog

Berikning av databasen: ”Från SFX till LIBRIS”

Försöken med att fortlöpande uppdatera samkatalogen med aktuell information om bibliotekens prenumerationer på avtalsbundna e-böcker och e-tidskrifter har under

året övergått till att bli en automatisk drifttjänst i full skala. Idag mängdhanteras beståndsinformation för ca 130 000 titlar och 25 bibliotek.

För att inmatchningar och inläsningar ska ske så smidigt som möjligt genomförs centrala uppföljningar med riktade städningssatser i LIBRIS, bland annat genom eliminering av påträffade dubletter. I övrigt löper inläsningarna i princip helt maskinellt. Bibliotekens manuella insatser är huvudsakligen begränsade till det administrativa arbetet med att aktivera och avaktivera de e-resurser man har samlade i sin länkserver (SFX). Ambitionen är att LIBRIS på detta sätt ska spegla bibliotekens aktuella e-resursbestånd så fullständigt och korrekt som möjligt.

Mer information på <http://www.kb.se/LIBRIS/katalogisering/e-tidskrifter/>

Utveckling av webbkatalogisering

Möjligheten att kunna katalogisera i LIBRIS utan Voyagers katalogiseringsklient skulle möjliggöra skräddarsydd katalogisering för olika situationer.

Under året har arbete med en ny webbkatalogisering påbörjats. Research har gjorts och projektet har träffat ett antal olika typer av katalogisatörer som arbetar med olika typer av medier för att få kunskap om vilka behov som finns.

Under 2010 kommer arbetet att fortsätta.

Maskinell inläsning av Malmö stadsbiblioteks hela katalog

Under 2009 har arbetet med att läsa in Malmö stadsbiblioteks katalogposter i LIBRIS fortsatt. Malmö stadsbibliotek äger sina poster och kan därför lägga dem i LIBRIS.

Arbetet har pågått ett par år. Först matchas katalogposter in efter ISBN, ISSN och författare/titel/år. Därefter görs en inläsning. Olikheter gör det svårt att undvika dublettposter. Skönlitteratur är ännu inte inlagd och det är även problem med flerbandsverk.

Arbetet beräknas vara klart någon gång under 2010.

Utveckling av bokleverantörsrutin

LIBRIS har gjort en generell lösning av den s.k. Dawsonrutinen som varit i drift i ett par år. Vid beställningar från Dawson kan LIBRIS-bibliotek lägga till hyllsignum, klassifikation och Svenska ämnesord redan vid förvärvstillfället och dessa uppgifter kommer med i en katalogpost som levereras per automatik till biblioteket via LIBRIS.

Under året har vi utvecklat en generell lösning av Dawsonrutinen som ska fungera för fler bokleverantörer och under 2010 kommer intresserade bokleverantörer kunna använda rutinen.

Utveckling av designprocessen

LIBRIS arbetar medvetet med att utveckla designprocessen. Detta som ett viktigt led i att utforma tjänster som svarar mot våra användares förväntningar och behov och organisationens vision. En central del av designprocessen är metoder för kontextuell observation, idégenerering, prototyparbete och utvärdering av design, områden vi har tittat lite extra på under året. LIBRIS arbetar aktivt med att ta till sig och utveckla sådana metoder. Vidare samlar detta arbetssätt människor från olika discipliner för att på ett effektivt sätt utforska nya idéer och skapa tjänster som är värdefulla för våra användare.

Arbete inom området LIBRIS som nationellt bibliotekssystem

LIBRIS har under året deltagit i flertalet interna och externa utredningar som alla på olika sätt nuddar vid frågan om LIBRIS som nationellt bibliotekssystem. LIBRIS har även arbetat med att underlätta för informationsförsörjning genom t.ex. övergång mellan LIBRIS och lokala system.

Deltagande i projektet LIBRIS som Lokal OPAC (Lopac)

Under senare tid har fler bibliotek uttryckt intresse av att använda LIBRIS som gränssnitt för den lokala katalogen. Universitetsbiblioteket i Göteborg, Uppsala, Växjö och Lund (Biblioteksdirektionen) har gemensamt ansökt om, och inom ramen för Kungliga bibliotekets projektbidrag, fått medel för att undersöka nyttan med LIBRIS som lokal OPAC. För att skapa delaktighet drivs projektet i nära samarbete med LIBRIS. Resultatet av projektet ska presenteras i en rapport som lämnas till Riksbibliotekarien den 30 april.

Projektet LIBRIS som lokal OPAC arbetar med att utforma underlag för att fånga upp och identifiera slutanvändarnas behov och bibliotekens förutsättningar för och förväntningar med att använda LIBRIS som lokal OPAC. En enkät till beslutsfattare och en enkät till systembibliotekarier har gått ut och fokusgrupper för bibliotekarier ska bildas. Parallellt med detta genomför gruppen kontextuella intervjuer med slutanvändare för att få en djupare bild av hur deras arbetsprocess för att få tag på material ser ut. Ser processen olika ut i olika sammanhang? Hur hanterar de relationen mellan lokalt och nationellt? Finns det någon nytta med att integrera lokal OPAC med LIBRIS osv.

Projektbeskrivning: <http://www.kb.se/bibliotek/projektbidrag/pagaende/#LIBRIS>

Arbete inom området med att vidareutveckla LIBRIS webbsök

LIBRIS webbsök, den publika versionen av samkatalogen, är en av landets ledande söktjänster för bibliografisk information och erbjuder fri sökning bland drygt 6 miljoner titlar på svenska bibliotek.

En kontinuerlig utveckling av våra tjänster är nödvändiga för att de ska vara värdefulla för våra användare. Under året har vi bland annat arbetat med följande:

- **LIBRIS webbsök som gränssnitt mot fler källor**
Under året har vi påbörjat ett första försök att använda LIBRIS som gränssnitt mot flera datakällor. Detta innebär att allt data inte behöver lagras i samma källa och att man kan söka i flera olika databaser samtidigt. SwePub projektet har varit det första steget i denna riktning. Arbetet har gett oss insikter i att det förutom arbete med själva datat i form av dubletthantering etc. krävs mycket arbete med interaktionsdesign, flöden och gränssnitt.
- **LIBRIS webbsök som researchverktyg**
Ett av målen under året har varit att undersöka hur man kan förbättra användningen av LIBRIS som researchverktyg. Vi har i arbetet med utvecklandet av Sondera och SwePub samlat på oss erfarenheter på hur man underlättar för forskare och studenter att upptäcka nytt material och oväntade källor genom till exempel explorativ sökning.
- **LIBRIS webbsök som tjänst**
Vi har under året fortsatt arbetet med att underlätta åtkomsten till LIBRIS-data och det finns nu en rad olika sätt att komma åt och använda det. Dels handlar det om stöd för protokoll som SRU och Z39.50. Vi har även skapat olika sorters API: er (Application Programming Interface; en regeluppsättning för hur en viss programvara kan kommunicera med en annan programvara).

Teknik och format:

http://librishelp.libris.kb.se/help/tech_swe.jsp?open=tech&redirected=true&pref_is_set=false&textsize=0&contrast=&language=se

- **Vidareutveckling av Låntagarbeställningar**
Den 17 april togs en ny version av tjänsten låntagarbeställningar i bruk. Förändringarna är i första hand av teknisk natur och innebär en modernisering av rutinen. Beställningsformuläret för användaren har gjorts något smidigare, administrationen av inkomna låntagarbeställningar påverkas inte alls.

Mer information: <http://www.kb.se/LIBRIS/fjarrlan/lantagarbestallningar/>

Arbete med kundkontakt och information

- **Kundenkät**
I våras frågade vi våra LIBRIS-bibliotek vad de tycker om vår kundservice i en enkätundersökning. Svaren vi fick in var mycket glädjande, 96 % av våra kunder är mycket nöjda med vår kundsupport. Enkäten gav oss många

värdefulla synpunkter och förslag till förbättring och vi har som ett resultat av undersökningen utökat kundservices öppettider, tydliggjort kontaktuppgifterna på vår webbplats och implementerat ett ärendehanteringssystem.

- **LIBRIS användarmöte**

Över 200 personer deltog i LIBRIS allmänna användarmöte den 17 september. Deltagarnas utvärdering visar att många vill att LIBRIS fortsätter med denna form av möten och vi tar gärna emot förslag på ämnen att ta upp. På programmet stod bland annat information om arbetet med SwePub, information om hur vi arbetar med design och utveckling, LIBRIS öppna infrastruktur och hur vi kontinuerligt arbetar med att få in olika typer av material i LIBRIS.

Program LIBRIS allmänna användarmöte:

<http://www.kb.se/aktuellt/utbildningar/2009/LIBRIS-allmanna-anvandarmote/>

- **Konsortiedag**

Varje år bjuder KB in bibliotekschefer och e-resursansvariga vid bibliotek som är med i BIBSAM-konsortiet för information, diskussion och inspiration. Årets konsortiedag hölls den 15 oktober och lockade ca 100 deltagare. Dagen var mycket uppskattad och programmet innehöll bland annat en internationell talare som berättade om e-tidskriftsarkivering samt en paneldiskussion om den finansiella krisens påverkan på bibliotekens budget.

Förkortningar som nämns i detta dokument:

BTJ AB	Bibliotekstjänst AB
IFLA	International Federation of Library Associations)
IAML	International Association of Music Libraries
OCLC	OCLC: a worldwide library cooperative
ISO	International Organization for Standardization
ALA	America Library Association
ELAG	European Library Automation Group

Version 2010-03-03